

Draginjske doklade avstrijskemu učiteljstvu.

Ob koncu posvetovanja v proračunskem odseku o začasnem proračunu stavi nenadoma poslanec Teufel predlog, da naj se postavi v računski provizorij 60 mil. K za enkratni prispevek učiteljstvu za l. 1917 za nabavo potrebščin. Predsednik proračunskega odseka dr. Steinwender je odločil, da se izroči predlog proračunskemu odseku v posvetovanje. Da se pa stvar ne zavleče, je bil sprejet dodatni predlog poslanca Seitzja, da naj se o predlogu poroča v teku 14 dni. Sedaj so posegle vmes učiteljske organizacije, ker se jim je zdela vsota 60 mil. K premajhna, da bi se količjak pomoglo vsemu avstrijskemu učiteljstvu. Organizacije so se zedinile, da zahtevajo 100 mil. K. Nemška avstr. učiteljska Zveza je stopila v stik z nemškimi strankami v državnem zboru, naša Zaveza se je obrnila na Jugoslovanski klub s prošnjo, da naj se isti zavzame in glasuje v odseku in plenumu za 100 mil. K.

V 14 dneh je predložil poročevalec poslanec Teufel načrt zakona, o katerem se je še isti dan posvetoval in sklepal v to izvoljeni pododsek. V imenu pododseka je predlagal poročevalec Teufel ta-le pododsek sklep.

Vlada se pooblašča, razdeliti za leto 1917. med dežele 70 milijonov K v svrhu, da dobi učiteljstvo brez razlike v plači in brez ozira na že prejete podpore enkratni prispevek za nabavo potrebščin in to po naslednjih določilih:

1. Višina prispevkov deželam se odmeri po številu glav, ki pridejo v vsaki deželi v poštev s popolnim ozirom na določbe pod 2 a in b glede na višino podpor.

2. Ta prispevek pritiče: a) v polnem obsegu vsemu učiteljstvu ljudskih in meščanskih šol, stalno in začasno nameščene, vključno ono v vojaški službi ali v pokoju, ono, ki uživa miloščino, in končno učiteljske vdove; b) v višini dveh tretjin polnega obsega: učiteljskim substitutom in pomožnim učiteljem, dalje onim, ki poučujejo le proti remuneraciji ter učiteljske sirote.

3. Ta prispevek se odmerja po številu rodbinskih glav (po Teuflovem načrtu). Pri samcih se štejejo v rodbino starši, bratje in sestre, ako žive z učiteljem skupno in je ta vzdrževatelj; dalje se štejejo v vdovam še sirote, ki so v njih oskrbi. Z vsako novo osebo v rodbini se percentualno poviša prispevek.

4. Vlada ima skrbeti za to, da se vse to izvrši in že izplača najdalje do srede decembra.

Pri razpravi o tem predlogu je govorilo več govornikov; med drugimi se je zglasil k besedi predsednik Jugoslovanskega kluba dr. Korošec ter predlagal, naj se poviša prispevek na 100 mil. K. Finančni minister dr. Wimmer izjavi na to, da vlada sicer ne vztraja več pri prvotno namenjenem prispevku 60 milijonov, privoljuje pa 70 milijonov, a višje ne more iti. — Pri glasovanju je bil sprejet pododsek predlog s 23 glasovi proti 10.

Dne 13. t. m. je sprejela tudi že zbornica odsekov predlog.

Prispevek iz te vsote se odmeri po Teuflovem načrtu po številu službenih let in rodbinskih glav tako-le:

Osebam, ki služijo do 20 let, 500 K za dve osebi 865 K, za tri osebe 1230 K, za štiri osebe 1595 K, za pet oseb 1960 K, za šest in več oseb 2325 K; osebam, ki služijo več kot 20 let, 740 K, za dve osebi 1105 K, za tri osebe 1470 K, za štiri ose-

bi nikoli ne bi bilo treba sramovati! Baš nasprotno!

Prijatelje glasbe je pa bogato odškodoval za vse priredbe zadnjega časa sijajni koncert hrvaškega virtuozna na gosli g. Zlatka Balokovića. Že dolgo ni odnevala »Unionska« dvorana toliko navdušenja kot sinoči. Mladi umetnik je s svojo virtuosno igro občinstvo naravnost fasciniral. V klasični Beethovnovi IX. sonati (Kreuzerjevi sonati) kot tudi v snadih točkah Dvořaka, Moskovskega in Ševčika je Baloković dokazal, kako imenitno obvlada svoj instrument. Flageoletti, oktave in dvojni prijemi so mu igrača. Nadvse briljantno, krasno občuteno je sviral Corellija »La folia«. Kadenca je bila občudovanja vredna. Baloković je po končanem vzporedno moral navreči še par točk, ker se občinstvo sploh ni hotelo dvigniti raz sedežev.

Sinočnji koncert gotovo ostane vsakomur v globokem in trajnem spominu! Imeli smo umetniški užitek prve vrste! Balokovića štejemo lahko med svetovne virtuozne na gosli!

Z. P.

be 1885 K, za pet oseb 2200 K, za šest in več oseb 2505 K. Namestnim in pomožnim učiteljem in učiteljicam kakor tudi učiteljskim osebam, ki dobivajo le renumeračijo, gre draginjska doklada v znesku 365 K, istotako tudi vdovam in sirotam.

Bežkovo „Občno vzgojeslovje“ — učna knjiga.

C. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk je z odlokom z dne 9. oktobra t. l., št. 31836, odobrilo kot učno knjigo za učiteljska s slovenskim učnim jezikom »Občno vzgojeslovje,« ki ga je spisal ravnatelj Viktor Bežek, izdala in založila pa naša Slovenska Šolska Matica.

O knjigi sami sem svoj čas obširno poročal v tem listu ter kazal na njene vrline, ki dvigajo Bežkovo delo visoko nad običajno šolsko povprečnost in nad slične drugojezične in inorodne knjige. Tudi vsa ostala slovenska kritika se je tedaj pohvalno izrekla za Bežkovo delo, ki je predmet bogatih izkušenj in temeljitega znanja odličnega slovenskega šolnika-strokovnjaka. Vsi, ki nam je v resnici za pravo vzgojo slovenskega učiteljskega naraščaja, smo gojili iskreno željo, da naj tej Bežkovi vsebinsko in oblikovno znameniti knjigi odpro vrata na naša učiteljska, da se bo mogel naš učiteljski naraščaj napajati ob živi vodi iz domačega studenca! Dovolj in preveč je bilo doslej mlačnih usipajočih injekcij, da ni mogla volja in misel naprej in navzgor, nego da se je vsa notranjost mladega inteligenta odvrčala od knjige in predmeta kakor od grde posode z neprebavno vsebino.

Namisto da bi iskali privlačnih sil, zbujujočih zanimanje in navdušenje do najvažnejše učiteljske discipline, so v tujem jeziku nakladali na prvotno pot učiteljske izobrazbe mrzle formule in trpka piškava jedra, da so — če je bilo količjak mogoče — z vsemi sredstvi že v početku zamrzili dijaku pravir učne usposobljenosti in takoj navrnili vsakogar, ki je instinktivno hrepel po čem lepem in vzvišenem, na osamelo in težavno cesto — samoizobrazbe.

Zato ni nič pretiravanja v mojih besedah, ako trdim, da nam velike večine slovenskega učiteljskega niso dala naša učiteljska, nego slovensko učiteljstvo je dalo samo sebe — sebi in svojemu narodu. Nešteto je bilo zborovanj in predavanj na vseh naših zborovanjih in po vseh naših društvih, nešteto člankov, razprav in poročil po vseh naših listih in v publikacijah, samostojnih del in prevodov — in vse to ogromno delo je izvrševalo učiteljstvo samo, da si je dalo in izpolnilo to, česar mu šolska vzgoja po načelih tujinstva, skoposti in mačehovstva ni dala. Veliko moralne sile je bilo v našem stanu, da je mogel vzporedno z bojem za eksistenco in svoj pravni položaj skrbeti še za zgradbo svoje umstvenosti. Kdor se ni udeleževal tega vsestranskega dela, ki je dostikrat izčrpavajoče vplivalo na vse sile posameznikov, ne more biti pravičen sodnik tega, kar smo in kar imamo.

Iz ljubezni do predmeta in stanu se je lotil Bežek svojega dela. Sedaj je njegov knjigi dovoljen vstop na učiteljska. Vese limo se tega, kakortudi je umevno samo ob sebi, da niso mogli sedmih pečatov pritisniti na vrata, ki je nanje udarila slovenska knjiga z močjo svoje vsebine in z lepoto svoje oblike. To veselje ima pa svoj izvor tudi v izkušnjah preteklosti, ko smo Slovenci vztrpeli od radosti ob vsaki pridobitvi, ki bi drugim narodom pomenila zgolj navreček k temu, česar ima že v obilni meri, a nam je bila le neznamen del onega, kar nam jamči zakon pravičnosti in enakopravnosti. Preteklost nas je napravila skromne. A če bomo zbirali svoje bogastvo, kazali nanje domačemu in tujemu svetu, privre iz naše skromnosti ponos in samozavest kot izraz naše moči, ki nam pripori vpliv pomen in veljavo v kulturnem svetu!

Ker je rekel Dunaj a, upajmo, da poroče Ljubljana b. To se pravi z domačo besedo, da je sedaj prišel čas, ko naj se na ljubljanskem učiteljskem opuste stari, monstrozni šlendriji, ki po njem poučujejo najvažnejši učiteljski predmet — vzgojeslovje — še vedno v nemščini po zastaralih učbenikih. Ta zahteva zdravega razuma in nujne potrebe je toliko opravičnejša, ker je že tudi ukoslovje v delu. Tri pole so že natisnjene, a rokopis je ravnatelj Bežek domačega že dovršil. Potem se poprime še zgodovine vzgoje in pouka. Na razplogo nam bo torej troje knjig — vzgojeslovje, ukoslovje in zgodovina — zato pa ne bomo imeli nobenega vzroka več, da bi slovenske duše branili s sadoi tujih njiv, ampak bo neodpušten greh onih, ki bi iz kakršnegakoli vzroka zabranili uporabo teh učnih knjig. Resničnega povoda taki zabranitvi ni; utegnili bi nasprotovati le vzroki, ki imajo svoje korenine v sovražnosti do slovenske knjige in do razvoja slovenskega naroda.

Sicer nam pa pokaže bližnja bodočnost, kako in kaj. Ker sem govoril o Bežkovi knjigi, ko je izšla sem smatral za svojo dolžnost, da opozarjam nanjo sedaj, ko je dovoljena nje šolska poraba. V interesu izobrazbe slovenskega učiteljskega naraščaja je, da pride Bežkova knjiga takoj na šolske klopi, odtam pa v dušo in čuvstvo bodočih vzgojevalcev slovenske mladine!

E. Gangl.

Načrt preustrojitve našega šolstva.

IV.

Ne zahtevamo preveč, če si postavimo kot osnovno misel pri vseh naših razpravah o preosnovi našega šolstva značilne besede, ki jih je zapisal našim sosedom Nemcem po nesrečni vojni pri Jeni neki prerok v svojih »Reden an die deutsche Nation«, glaseče se: Podobna izprememba vse dosedanje vzgoje je, ki jo predlagam kot edino sredstvo, da ohranimo nemški narod. Le na mesto nemškega naroda postavimo besedi — slovenski narod.

Kot temelj vsem našim razpravam nam mora služiti pač naša deklaracija, ki jo je podal zgodovinskega dne 30. maja t. l. v državnem zboru »Jugoslovanski klub«, in pa naš konfiteor, ki smo ga sprejeli na zborovanju Zavezinega upravnega odbora v Ljubljani dne 10. septembra t. l. In če se postavimo na to edino pravo stališče, potem smemo pričakovati, da bomo imeli uspeh, ki prinese našemu trdo preizkušenemu narodu sad, ki ga bodo naši potomci z zavestjo o lastni moči in z mirnim pričakovanjem boljše bodočnosti uživali.

Preosnova našega šolstva mora temeljiti v prvi vrsti na zadovoljnem učiteljstvu, t. j. učiteljstvu, ki bo tako po svoji izobrazbi kakor tudi zaradi svojega gmojnega stanja moglo in moralo posvetiti vse svoje moči edino le šolstvu in vzgoji izročene mladine. In zato mora stati v našem programu kot prva točka:

I. Preosnova naših učiteljskih. Kdor zasleduje količjak tok učiteljskega gibanja, ve, da je bila ravno ta zadeva že neštotokrat na naših dnevnih zborovanjih, in tu smo vedno in vedno poudarjali: vsaj pet letnikov učiteljska in par let višjega pedagogija. Seveda bi razpravljanje o tej točki naraslo preobširno.

Druga točka, ki jo smatramo tudi še kot »suprema lex« našega boljšega šolstva, se glasi:

II. Preustroj našega šolskega in učnega reda, vobče rečeno: vseh onih zakonov, ki oklepajo nas sedanje odgojevalce mladine, da smo postali že živi stroji, ki že skoro kihni ne smemo preglasno, da se ne zamerimo navzgor ali navzdol.

Podrobneje govoriti o tem nam tudi ne kaže, zakaj ta točka tvori posebno poglavje, kjer bo treba temeljitega dela. —

Če pa vzamemo sedaj v pretres le one točke, ki pridejo v poštev pri našem razmotrivanju, to je pri onem delu ali načrtu, ki smo si ga začrtali mi ljudskošolski učitelji pri izvrševanju naloge o preustrojitvi našega šolstva to je ljudsko šolstvo in z njim najtesneje zvezana nadaljna narodna izobrazba, zakaj preosnovo naših srednjih in višjih šol pustimo onim faktorjem, ki so poklicani v prvi vrsti v to, t. j. našim srednješolskim in višješolskim profesorjem — potem se moramo omejiti na te-le točke:

III. Ljudska šola. a) Osemletna obvezna šolska doba.

Tu pa zahtevamo: Vstop v ljudsko šolo z dopolnjenim sedmim starostnim letom brez razlike kraja in stanu.

b) Odprava vsake ponavljalne šole; na mesto te pa stopi na površje strokovna šola, in sicer vsaj dveletna, razdeljena na kmetih v kmetijsko šolo, a v industrialnih krajih v takozvane obrtne strokovne tečaje — seveda pod posebnim učiteljstvom, v tej stroki izobraženim.

Navedene točke veljajo v prvi vrsti moški mladini. A če hočemo imeti srečen narod, zahtevamo enake pravice in dolžnosti tudi za našo dekliško mladino. In tu se omejimo na sledeče zahteve:

I. Preosnova naših ženskih učiteljskih v tistem obsegu, kakor ga zahtevamo pri moških učiteljskih.

II. Preosnova šolskih zakonov, kakor smo navedli v prvem delu.

III. Ljudska šola: a) Osemletna obvezna šolska doba. — Vstop z dopolnjenim sedmim starostnim letom.

b) Odprava vsake ponavljalne šole, na mesto te pa stopi na površje strokovna šola, in sicer vsaj dve-

letna, razdeljena na kmetih v gospi dinjsko šolo, a v industrialnih krajih v takozvane obrtne strokovne tečaje v zvezi z gospodinjstvom in tečajih, seveda tudi pod posebnim učiteljstvom, v tej stroki izobraženim.

Zakaj zahtevamo tako pri kmetijskih in obrtnih strokovnih kakor tudi gospi dinjskih tečajih v teh strokah izobrazbe učiteljstva, ni treba posebe poudarjati, zakaj po našem mnenju zahteva vsak tečaj svojo v tej stroki popolnoma izobrazbeno učno osebo.

V nadaljno narodno izobrazbo sega pa nam ni nikakor potrebno. Že samo poglavje, ki je tu le v glavnih potezih označeno, je tako obširno, da moramo biti čisto zadovoljni, ako ga bomo tak obdelali, kakor zahteva ravno tok sednjega časa, ki se nam kaže pač še v pravejši daljavi in v tako megljenih črtah da pravega temelja, prave oblike niti na bistrejše naše oko ne vidi.

Naš narod si bo pač svojo nadaljno izobrazbo sam začrtal po onih zahtevah, ki jo bo prejel od splošnega svetovnega preobrata po prenehanju sedanjega svetovnega klanja in po sklenjenem miru.

Nejasna je še naša bodočnost, vendar pa lahko poudarjamo in z odločnostjo podčrtavamo, da si bo naš narod zna svojo nadaljno izobrazbo tako urediti in zasnovati, da si bo začrtal na svoji praprog geslo, da hoče biti svoj gospod in na svoji slovenski zemlji!

Ivan Šega.

Naš cesar v smrtni nevarnosti.

Dne 10. t. m. je cesar Karel nadzoroval v prostoru pri Strasoldu in Cervignanu pohod čet. Na povratku je poskusil s spremstvom priti v bližini Rude preko hudournika, ki teče vzporedno s Sočo, ki je bil še pred malo dnevi suh. Cesarjev avtomobil je zavozl tik nad malim jezom v globokovodo, vsled česar se je ustavil motor. Za njim prihajajoč tovorni avtomobil naj bi bil potegnil cesarjev avtomobil iz vode, a tudi ta se je ustavil zaradi kratkega stika. Telesni lovec Reisenbichler in narednik telesne garde pehotne stotnije Tomek sta šla v vodo, da poneseta cesarja na breg. Pri tem se je zgodila nesreča, ki so jo s sledečim avtomobilom h hudourniku dospete osebe cesarjevega spremstva z grozo opazovale. Telesnemu lovcu cesarjevemu so se odkrhnil kamni pri jezju; v tem trenutku so zagnili valovi telesnega lovca ter ga potegnili v vrtince reke, ki je bila vsled nalivov visoko narasla. Cesar, ki je videl svojega telesnega lovca v smrtni nevarnosti, ga ni izpustil, ravnotako malo pa tudi narednik Tomek cesarja. Tako je zanesla cesarja s telesnim lovcem in gardistom v deroče valove preko jezju Valovi so jih odnašali. Z velikimi napori se je posrečilo spremstvu in onim, ki so prihiteli na pomoč, rešiti cesarja in njegova slugi iz smrtnih nevarnosti. Velika radost je zavladala po vsem cesarstvu zaradi srečne rešitve Nj. Veličanstva. Po mnogih mestih so se vršile zahvalne službe božje s slovesnim »Te deum!« Bog obvaruj in ohrani Avstrijo, cesarja z njo!

VII. vojno posojilo.

Sedmo vojno posojilo je predloženo v podpisovanje. Kakor pri vseh prejšnjih vojnih posojilih se obračamo tudi sedaj na zavedno Zavezino učiteljstvo s pozivom, naj stori tudi ob VII. vojnem posojilu patriotično svojo dolžnost: neumorno in vztrajno deluj v šoli in izven nje vsak učitelj na to, da se v njegovem okolišču podpišejo kar največje vsote VII. vojnega posojila; stopi k prijateljem in znancem, nagovarjaj kmetovalce, industrialce, kapitaliste, trgovce, vplivaj na denarne zavode in razne korporacije ter jim polagaj na srce sveto dolžnost do svete domovine. Prav posebno se pa obračamo na vsa Zavezina društva, da store svojo dolžnost in podpišejo VII. vojno posojilo v višini, ki jo dopuščajo sredstva. Cenjene tovariše prosimo, da uspehe svojega dela poročajo uredništvu Učit. Tov.

Pav. Flerè:

Enotna šola.

II.

V prvem članku sem govoril o uredbi enotne šole in o zahtevah za njo. Ker se hočem danes ozreti nekoliko na ugovore proti tej šoli (obširneje sem razpravljal o tem že v »Popotniku«), mi je treba zaradi jasnosti še nekaj pristaviti, kar se sklada zlasti tudi z naziranjem tov. Bankarda in Gangla v njunih odgovorih pod naslovom »Načrt preustrojitve